

ОСНОВНІ ФАКТОРИ, ЩО ЗМІНЮЮТЬ ПОЧЕРК

Незважаючи на відносну стійкість почерку конкретної особи, під впливом різних обставин в ньому можуть відбуватися певні зміни.

У криміналістичній літературі по судовому почеркознавству до чинників, що змінюють почерк, відносять:

- незручну позу, незвичне тримання пишучого приладу, незвичайний матеріал або інші незвичні умови письма;
- різноманітні травми рук, очей;
- порушення нервового і фізичного стану пишучого: стрес, втома та ін.;
- різні нервові захворювання;
- виконання рукопису лівою рукою при звичайному виконанні правую;
- виконання рукопису особливим чином: у незвичному темпі (старанно або поспішно), з наслідуванням почерку іншої особи, з наслідуванням друкарському шрифту або спеціальним шрифтам.

Стійкість письмово-рухового навичу, збереження його особливостей при письмі навіть у незвичайних умовах залежить від наступних чинників:

- ступеню сформованості письмово-рухового навичу;
- особливостей нервового апарату управління рухами людини.

Стереотипність рухів у особи, яка не володіє сформованим письмово-руховим навичком, — низька, тому на практиці експерти-почеркознавці при вирішенні питання про виконавця рукопису зазнають певних труднощів,

якщо мають справу з маловиробленим почерком. Нестійкість рухів часто є причиною відмови експерта від вирішення питання про тотожність [1].

Таким чином, збереження особливостей рухів пишучого при письмі в різних умовах, стійкість (стереотипність) їх відтворення — це властивості почерку, необхідні для ідентифікації особи. Особливістю прояву динамічного стереотипу письмово-рухового навичу є його варіаційність. Варіаційність — одна з властивостей сформованого письмово-рухового навичку. Ця особливість почерку є результатом пристосованості письмово-рухового навичку до зазначених вище обставин об'єктивного і суб'єктивного характеру. В.Ф. Орлова [2] визначає двояку природу варі-

аційності почерку, з урахуванням чинників об'єктивного і суб'єктивного характеру, що впливають на формування письмово-рухового навичку. З одного боку, варіаційність почерку, на її думку, є результатом пристосування рухів у процесі автоматизації письма; з іншого — це результат свідомої перебудови механізму рухів у зв'язку з певною метою пишучого. У пишучого можуть варіювати як одні і ті ж ознаки почерку, так і почерк в цілому. У першому випадку мова йде про варіаційність ознак почерку; у другому — про варіаційність почерку в цілому.

У зв'язку з тим, що у того, хто пише, може бути декілька варіантів почерку, у криміналістичній літературі варіант, що сформувався в процесі навчання письму в школі і подальшому житті, прийнято називати основним. Цей варіант найчастіше зустрічається при написанні різних документів, записів та ін. Інші варіанти почерку, що з'явилися у людини пізніше в результаті різних обставин об'єктивного і суб'єктивного характеру, прийнято називати додатковими. Ними, наприклад, можуть бути: скорописне маскування, виконання рукопису з наслідуванням друкарському шрифту, виконання лівою рукою тощо.

Питання про стан пишучого, про умови, у яких виконаний рукопис, часто мають важливе доказове значення. Наприклад, встановлення факту алкогольного сп'яніння виконавця будь-якого документу (доручення, заповіту тощо) може привести до визнання угоди недійсною і, таким чином, вплинути на кваліфікацію злочину. На сьогоднішній день судово-почеркознавча діагностика стала самостійним напрямком у судовому почеркознавстві: створена теоретична база судово-почеркознавчої діагностики, на основі експериментальних досліджень виявлені симптомокомплекси діагностичних ознак деяких природних і навмисних “збиваючих” чинників (психопатологічного стану пишучого, скорописного маскування почерку, зміни звичної руки пишучого тощо), розроблена методика проведення діагностичних досліджень почерку [2–5]. Завдання діагностування незвичайних психофізіологічних станів виконавця рукопису за почерком вимагає системного вирішення на основі теоретичного аналізу положень криміналістики, судової експертизи та інших галузей знань, широкомасштабного експериментального дослідження і спеціальних методичних розробок у галузі почеркознавчої експертизи.

Підводячи підсумок, можна сказати, що варіаційність почерку, як одна з форм пристосованості письмово-рухового навичку до різних умов (об'єктивного і суб'єктивного характеру), не є перешкодою для ідентифікації особи. У той же час варіаційність завжди повинна враховуватися

експертом-почеркознавцем як при дослідженнях ідентифікаційного, так і неідентифікаційного характеру.

Список використаної літератури

1. *Самойлов Г.А.* Основы криминалистического учения о навыках. Учебное пособие / Г.А. Самойлов /под ред. профессора Р.С. Белкика. — М.: Научно-исследовательский и редакционный отдел, 1968. — 118 с.
2. *Манцветова А.М.* Предмет судебного почерковедения и задачи экспертизы / А.И. Манцветова, В.Ф. Орлова // Судебно-почерковедческая экспертиза. Ч. 1. — М.: Юридическая литература, 1971. — С. 12–37.
3. Методичні рекомендації вирішення судово-почеркознавчих задач / А.А. Купріянова — М.: Білоруський НДІСЕ МЮ, 1982.
4. Криминалистическое исследование подписей, выполненных в необычных условиях (намеренное изменение, подражание, состояние алкогольного опьянения и стресса), в целях установления их подлинности (неподлинности) / В.А. Ефремов, Л.В. Маркова, В.Ф. Орлова и др. — М.: ВНИИСЭ, 1994.
5. Горгошидзе Л.Ш. Теоретические основы и методика решения судебно-почерковедческих задач экспертизы подписей, выполненных в необычных условиях: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Л.Ш. Горгошидзе — М., 1985.

Т.В. Кузнецова, консультант-эксперт

Служба безпеки України

ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ВСТАНОВЛЕННЯ СТАТІ ВИКОНАВЦЯ РУКОПИСНОГО ТЕКСТУ, ВИКОНАНОГО “ДРУКОВАНИМ” ПОЧЕРКОМ

Оперативна практика та практика розслідування злочинів свідчить, що в деяких випадках, насамперед пов'язаних з анонімними документами або іншими документами, що містять оперативно-значущу інформацію, відомості про підготовку або скоєння злочинів, тощо, висновок спеціаліста з дослідження почерку може дати більше інформації про особу автора та виконавця документа, ніж інші оперативні заходи. І особливо це стосується випадків виконання рукописних записів друкowanими літерами.

Ще у 1968 році С.А. Ципенюк було узагальнено практику проведення експертиз таких почеркових об'єктів, задачею яких було встановлення виконавців текстів, виконаних друкowanими літерами, друкарськими та спеціальними шрифтами. Вузловими проблемами стали дослідження особливостей формування “друкovanого” почерку, питання його індивідуальності та стійкості ознак, розробки методики